

Järjestöjen asema uudessa valinnanvapausmallissa

Kolmannen sektorin toimijoilla on tärkeä asema sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisessa sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä uusissa maakunnissa. Järjestöillä ja yhteisöillä on monipuoliset mahdollisuudet toimia omien tavoitteidensa mukaisesti, kunhan palvelujen tuottaminen ja yleishyödyllinen toiminta on erotettu toisistaan.

Sote-järjestämislaki ja maakuntalaki eivät rajoita tai estä järjestöjen toimintaa millään toimialueella. Uudessa valinnanvapausmallissa järjestöillä on hyvät edellytykset toimia asiakasetelipalvelujen ja henkilökohtaisen budjetin palvelujen tuottajina.

- Henkilökohtaisen budjetin piirissä olevan rahavirran arvioidaan olevan vuosittain noin 1,4 mrd euroa ja asiakasetelien piirissä noin 1,6 mrd euroa.
- Sote-keskuksella on velvoite antaa asiakkaalle asiakaseteli itsenäisistä osasuoritteista. Lyhytaikainen kotipalvelu ja kotihoito ovat tyypillisesti tällaisia palveluita.
- Maakunnan liikelaitos käyttää asiakasetelin lisäksi henkilökohtaista budjettia vammaisten ja vanhusten palveluissa.
- Tämän lisäksi sote-keskus ja maakunnan liikelaitos voivat täydentää omaa palvelutuotantoa ostamalla sosiaali- ja terveyspalveluja pieniltä yrityksiltä ja järjestöiltä kilpailuttamalla tai suora-hankintoina. Sote-keskus voi ostaa 40 prosenttia toiminnastaan muilta yrityksiltä.
- Sote-keskus voi ohjata asiakkaita myös järjestöjen vertaistuen piiriin, jos varsinaisille sosiaali- ja terveyspalveluille ei ole tarvetta.

Yhteenliittymä ja osuuskunta

Valinnanvapauslaissa on säännökset tuottajien yhteenliittymään perustuvasta mallista. Lisäksi useampi pieni yritys tai järjestö voi perustaa osuuskunnan, joka toimii sote-keskuksena.

Yhteenliittymä ja osuuskunta laajentavat pienempien yritysten ja järjestöjen mahdollisuuksia toimia sote-keskusten tuottajana.

Yleishyödyllinen toiminta ja palvelutuotanto erotettava

Kolmannen sektorin toiminnan rahoitusraakenne on sidoksissa siihen, millainen on sen toimintamuoto, koko, toiminnan sisältö sekä alueellinen kattavuus. Palveluiden tuottamisessa ja liiketoiminnassa on otettava huomioon valtionapuviranomaisten, verotuksen, kilpailutuslainsäädännön sekä EU-säädösten ehdot.

Rekisteröity yhdistys voi toimia palveluntuottajana maakunnan rahoittamissa valinnanvapauden piiriin kuuluvissa palveluissa samalla tavalla kuin osakeyhtiö. Julkisin varoin ei kuitenkaan voida tukea liiketaloudellista toimintaa silloinkaan, kun toimijana on yleishyödyllinen yhteisö, joka edistää hyvinvointia ja terveyttä.

Jos järjestö saa STEA:n avustuksia tai muita valtionavustuksia yleishyödylliseen toimintaan, toimintojen eriyttäminen avustettavaan ja muuhun toimintaan on avustusten käytön näkökulmasta tärkeä edellytys. Järjestön kannattaa selkeyden vuoksi yhtiöittää tai siirtää maksullinen palvelutoiminta erilliseen yhdistykseen tai säätiöön.

alueuudistus.fi

Järjestön on sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajana täytettävä palveluntuottajalain ja valinnanvapauslain edellytykset samalla tavoin kuin muidenkin tuottajien.

Kunnat voivat jatkossakin tukea järjestöjä

Sote- ja maakuntauudistuksessa sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen ja rahoitus siirtyvät maakuntien vastuulle 1.1.2019.

Samalla hyvinvointia ja terveyttä edistävät tehtävät jäävät edelleen kuntien vastuulle. Tämä on merkittävä muutos sosiaali- ja terveysalan järjestöjen kannalta.

Kunnilla on jatkossakin mahdollisuus huolehtia järjestöjen avustuksista eri toimialoilla, tarjota järjestöille tiloja ja ohjata kuntalaisia järjestöjen toiminnan piiriin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävistä ja yhteistyöstä toisten kuntien, maakuntien ja järjestöjen kanssa tulee sopia erikseen.

Maakunta tekee yhteistyötä järjestöjen kanssa

Hallituksen esittämän maakuntalain tavoitteena on muun muassa luoda edellytykset maakuntien ja järjestöjen yhteistyölle ja järjestöjen vaikuttamismahdollisuuksille.

Yhteistyön selkeyttämiseksi säädetään sote-järjestämislakiin yleisempi yhteistyövelvoite.

Lain 8 §:n mukaan maakunnan on asetettava suunnittelussaan tavoitteet, joilla sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen ja tuottaminen edistävät hyvinvointia ja terveyttä. Lisäksi maakunnan on määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet ja vastuutoimijat. Maakunnan on toimittava yhteistyössä alueen kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Myös maakunnan lakisääteisissä strategioissa ja julkisessa palvelulupauksessa on tärkeä ottaa huomioon järjestöjen yleishyödyllinen vapaaehtoistoiminta ja vertais-tuki.

Järjestöjen tarjoama tuki voi olla osa palvelu- ja hoitoketjua esimerkiksi lapsiperheiden palveluissa ja mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Maakunnan tulee huolehtia sote-asiakkaiden ohjaamisesta järjestöjen toiminnan piiriin.

Maakunta voi varmistaa esimerkiksi sopimusjärjestelyin vuokraamiensa tilojen tai palveluntuottajien tilojen käyttämisestä järjestöjen yleishyödylliseen toimintaan. Lisäksi maakunta huolehtii järjestöjen edustajien osallistumisesta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitteluun ja koordinaatioon.

Lisätietoja:

Projektijohtaja, alivaltiosihteeri Tuomas

Pöysti, STM ja VM, p. 0295 163 012

ylijohtaja Kirsi Varhila, STM, p. 0295 163 338

Ylijohtaja Veli-Mikko Niemi, STM, p. 0295 163 425

erityisasiantuntija Sarita Friman-Korpela, STM p. 0295 163 349